

se pa ne zdi prepričljivo. Saj je že v srednjeveški latinščini ballare = plesati, in plesne priveditve s francoskim imenom bal (= ples) so bile na francoskem in burgundskem dvoru od 14. stoletja dalje v navadi in so prišle z imenom vred v novem veku na nemške dvore in tudi med meščane, medtem ko so »balovžič« za igre z žogo šele od 16. stoletja v modi, saj pravi avtor, da je igro z žogo prinesel Ferdinand I. iz svoje španske domovine.

Veliko novih nadržbnosti prinašajo poleg že znanega tudi naslednja poglavja: Obleka in nakit, Siba nezgod (tu imamo pregled požarnih katastrof v stari Ljubljani), Obrtniki in sejmišča, Promet, ceste in razsvetljava, Preskrba z vodo, Hiše in njih oprema ter Mestno imenoslovje in okolje.

Posebno vprašanje so v knjigi ilustracije. Pomebne so tiste po izvornih predlogah. Kjer teh ni bilo — pravi avtor v uvodu — si je pomagal z rekonstrukcijami po opisih ali upodobitvami, prevzetimi od drugih. Neprijetna posledica tega je seveda nekakšna stilna neenotnost slikovnega dela; poleg izvornih posnetkov domačega gradiva je več Tršarjevih risb, ena Podrekarjeva karikatura ter precej slik po predlogah iz tujine. Dobrodošel bi bil pri uporabi knjige seznam slik, ki bi šel lahko na račun nesorazmerno obširnega nemškega povzetka.

Sicer je pa knjiga tudi po svojem finem papirju in umetniški opremi — najbrž zadnje tovrstno delo rajnega mojstra Plečnika — ena najlepših publikacij minulega leta. Kot doslej najpopolnejša kulturna zgodovina Ljubljane in slovenskih mest sploh sodi v vsako javno knjižnico, posebej še v šolske knjižnice, kjer bo pomagala, da bo postal zlasti pouk slovenščine in zgodovine bolj nazoren in živ.

Silvo Kranjec

Mohorič Ivan, Zgodovina obrti in industrije v Trziču. Monografija iz gospodarske zgodovine. Prva knjiga. 8°. 379 str. 1957. Izdal Mestni muzej v Trziču. Založila Državna založba v Ljubljani.

Prva knjiga Mohoričeve zgodovine tržiške obrti in industrije obravnava železarsko, šentansko rudarstvo živega srebra, nogavičarstvo, usnjarstvo in posestno stanje vodnih sil. Gospodarskozgodovinsko predvajanje gradiva prispeva etnografu hvaležne podatke o nogavičarstvu in pa lepo vrsto slik o starem Trziču, zlasti iz časa po velikem požaru leta 1811.

Nogavičarstvo je bila domača obrt, ki se ni organizacijsko razvila na raven ceha, marveč je ostalo bratovščina, ki je skrbela za pogreb in posmrtna opravila pri umrlih članih. Ohranjena imena nogavičarjev iz druge polovice 18. in prve polovice 19. stol. kažejo na prevladovanje svetopisemskih (Valentin, Luka, Tomaž, Matija, Mihael, Matevž, Elizabeta, Magdalena itd.) ali varuhov pred boleznimi (Anton, Jožef itd.) in na zaostajanje mlajših dinastičnih, ki pa postajajo s časom vedno številnejša. Od 1782 so imeli tržiški nogavičarji dovoljenje za krošnjarenje po Koroškem. Konec 19. stoletja je ročno nogavičarstvo v Trziču izumrlo. Od podob dobro ponazarja obliko tržiškega naselja Mesto Trzič s Košuto v ozadju (str. 54), podeželska krajevna imena v sredi 18. stoletja Florjančičev zemljevid (str. 67), fužine Germovka (str. 87), Njiva (str. 113) in Globočnikova (str. 165), fužinske rake pa mošeniška struga (str. 357).

Visoko kulturo strokovnega železarskega izražanja izpričuje oznanilo ilirskega poglavarstva 22. septembra 1820; zdi se, da rabi besede iz dnevnega kovaškega govora v gorenjskih fužinah in vigenjcih. Tudi se zdi, da je trditev o plazu, ki je zasul prvotno tržiško naselbino okrog leta 1520, in povzročil, da so se žebjarji preselili na območje sedanjega Trziča, deloma pa odšli v Kropo, Kamno gorico in Zeleznike, etnološka ljudska razlaga krajevnega imena Trzič, in zlasti nemškega Neumarkt (novi tržič). V primeri z Novim mestom, novim proti Kostanjevici, ali Starim trgom v primeri z mlajšim Slovnim Gradcem ali Ložem, pa imamo v Trziču novi trg v primeri s starejšim mestom Kranjem; ob sorazmerno živahni tovarniški povezavi s Koroško bi moglo ime izvirati tudi iz primerjave s kakim starejšim koroškim mestom ali trgov, n. pr. z Borovljami,

ki da so jih podobno ustanovili begunci izpod Ljubelja, kjer jim je tudi plaz uničil domove.

Težišče knjige je na zgodovini organizirane tržiške cehovske obrti in industrije, ki bo mogla rabiti etnografu za primerjalne študije pri raziskovanju domače obrti istih strok.

Franjo Baš

Glasnik Etnografskog instituta SAN. II—III. 1953—54. Urednik dr. Vojislav Radovanović. Beograd 1957. 8°. 1068 str.

Eden naših najbolj zajetnih zbornikov iz časa po osvoboditvi vsebuje razprave, orise, poročila, beležke, bibliografijo, osmrtnice, zapiske, polemike, kritike in književna oznanila 46 sodelavcev, ki so se zbrali, da ob petindvajsetletnici smrti (16. januarja 1927) počastijo spomin velikega geografa in etnografa Jovana Cvijića. Vsem na čelu je urednik V. Radovanović postavil v občutenem spisu o življenju in delu utemeljitelja srbske in jugoslovanske geografije Jovana Cvijića za zgled sedanjemu in prihodnjemu odkrivanju, ugotavljanju in razlaganju zlasti materialnih kultur z njihovim stanjem in razvojem. Pri tem je na materialnem in socialnem področju stvarno strnil antropogeografijo in etnografijo. Zaradi tega načela uredništva imajo objave v Glasniku Etnografskog instituta SAN v prvi vrsti geografski in šele v drugi etnografski značaj.

Izrazito geografski so prispevki o prometni legi Jugoslavije s podčrtano vlogo Jadrana in Sredozemlja, pregled novih umetnih jezer, ki so nastala ob novih hidrocentralah, razporeditev kolonistov iz časa po osvoboditvi v Vojvodini, o boju s Severnim morjem za suho zemljo na obalah Anglije, Belgije in zlasti Nizozemske, o novi jugoslovansko-italijanski meji po londonskem sporazumu 1954 in o gostoti poseljenosti Jugoslavije 1953.

Številni opisi krajev (Stara Pazova, Kosovska Mitrovica, Raška, Debar, Seyssins, Guča, Arilje, Bujanovac, Dulje, Paštrovsko Pržno, Vladičin Han in Novo Brdo) obravnavajo krajevno lego, nastanek kraja, gibanje prebivalstva, gospodarstvo, vplivna ali gravitacijska območja, tip naselja in tipe hiš, pa tudi prosveto in upravo, za kar uporabljajo zlasti izročilo in statistiko. Vsi opisi so ponazorjeni z izrezki iz topografskih kart in s shematskimi skicami. Metodično važna je antropogeografska in etnološka monografija o Raški, ki združuje v antropogeografiji lego, nastanek in razvoj, tip naselja, ki kaže konec 19. stoletja zelo visoko urbanistično kulturo, tipe hiš, gospodarstvo ter prebivalstvo v preteklosti in sedanjosti; pod etnologijo pa govor, nošo, duševne lastnosti prebivalstva in njegove družbene razmere, tako da izenači etnologijo z zahodnim pojmom o folklori. Pri tej ožini pojma etnologije, ki je za naše jugoslovanske razmere gotovo umetna ali pa posneta po tujini z drugačnim ljudskim življenjem, je treba posebej podčrtati študijo G. Simonovića in Z. Petrovića o vaških naseljih, dvoriščih in hišah v okolici Cetinja, ki z opisom in grafično podobo vasi, skupnosti hiš, tlorisi kmetij, tlorisi in prerezi hiš, nadrobnih konstrukcij stavb in skic dekorativne hišne opreme nazorno zajema in kaže kmečka bivališča in neposrednega ljudskega razmerja do zemlje, ki je bistvo vsake etnografske kulture.

S tega vidika moramo tudi študije o hišah razdeliti v etnografijo hiš in v zgodovino arhitekture. Etnografska bivališča izražajo stanovanja v pečeh na Suvi Planini, sezonska kolišča na Plavnici in deloma elementi meščanskih hiš v Svetozarevu, medtem ko so druge stavbe delo poklicnih obrtnikov in sodijo v zgodovino arhitekture 19. stoletja (stara mestna hiša v Srbiji, Kosmetu in Makedoniji v vzporednosti s hišo v Solunu, Carigradu in Mali Aziji; dvorci v Srbiji Kneza Miloša; Doktoreva hiša v Beogradu; Raičevićeva hiša iz Družetića; ognjišče, krušna peč in dimnik na Lošnju; hiša v Pirotu; vaška hiša v okolici Prištine in brunana cerkev v Rači pri Kragujevcu), zlasti ker upoštevajo v prvi vrsti arhitektonske elemente in šele v drugi funkcije v službi človeka.

Izrazito etnografski značaj imajo objave o domači obrti (lončarstvo v Vranstici pri Kičevu, mlado piročansko lončarstvo v Arandjelovcu, puškarstvo na